

RAMON LLULL: *Arbre exemplifical*. Pròleg i adaptació al català modern per FRANCESC DE B. MOLL. Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1971. 173 pàgs. (Biblioteca «Les Illes d'or», 100.)

Amb la seva edició de l'*Arbre exemplifical*, F. de B. Moll posa a l'abast de tot-hom un text lullhià poc conegut, fins ara, del gran públic. Segons l'editor, el lector actual sense preparació filològica té massa dificultats per a poder entendre el text en la seva llengua original, i per això l'ha modernitzat. El text publicat és una part de l'*Arbre de Ciència*, llibre enciclopèdic i divulgatiu. L'*Arbre exemplifical* empra la tècnica de la rondalla com a element pedagògic i, per tant, sembla ésser accessible també per a gent poc acostumada a llegir els clàssics medievals. És d'esperar que l'esforç de l'editor no haurà estat inútil i que, d'aquesta manera, haurà pogut guanyar més lectors per als texts antics. No sabem, però, si l'obstacle principal és realment la llengua arcaica; potser ho són també, i més encara, la manera de pensar i tota la visió del món de l'autor del segle XIII. No creiem que un lector qualsevol d'avui es deixi captivar, per exemple, per la conversa inicial entre el foc, l'aigua i l'aire; un episodi com aquest li deu resultar incompreensible, si no s'ha iniciat en la doctrina lullhiana dels quatre elements.

De tota manera, és lloable una empresa com aquesta que té com a objectiu de fer conèixer els tresors de la literatura catalana medieval.

Gret SCHIB

ARNAU DE VILANOVA: *Expositio super Apocalypsi*, Cura et studio JOACHIMI CARRERAS I ARTAU, cooperantibus OLGA MARINELLI MARCACCI et JOSEPHO M. MORATÓ I THOMÀS. Barcelona, Union Académique Internationale - Institut d'Estudis Catalans, 1971. xxiv + 308 pàgs. («Corpus Philosophorum Medii Aevi: Arnaldi de Vilanova Scripta Spiritualia», I.)

Aquest volum té una importància doble. És el primer d'una sèrie que ha de contenir totes les obres espirituals d'Arnau de Vilanova. I en conté una de capital: l'*Expositio super Apocalypsi*.

Les obres espirituals d'Arnau eren abastables fins ara només en el volum LIII de la col·lecció «Els Nostres Clàssics», en el qual l'any 1947 Batllori recollí els quatre tractats catalans coneguts fins aleshores (ara, sortosament, en coneixem un altre, l'*Alia Informatio Beguinorum*) i dues lletres; i en edicions escadusseres de textos llatins o de traduccions italianes, escampades en publicacions diverses («Römische Quartalschrift», «Anuario del Instituto de Estudios Gerundenses», «Estudios Franciscanos», «Analecta Sacra Tarraconensia», «Sefarad», «Archivio Italiano per la Storia della Pietà», «Bulletino dell'Istituto Storico Italiano per il Medio Evo e Archivio Muratoriano», «Divinitas», «Revista Catalana de Teologia». L'empresa, doncs, de l'Institut d'Estudis Catalans és doblement meritòria, perquè en acabar-se tindrem a les mans per primera vegada tot el Corpus arnaldià, fins ara en gran part inèdit, i perquè el tindrem tot plegat en una única publicació. Doblement, doncs, benvinguda. Tant la Union Académique Internationale com l'Institut d'Estudis Catalans mereixen el nostre agraïment més sincer.

La primera obra d'Arnau publicada en aquest recull és l'*Expositio super Apocalypsi*, i també això és un encert, car aquesta és, per la longitud i més encara per

la seva significació, una de les obres fonamentals de l'autor i una de les més significatives del pensament europeu d'aquell moment històric. El pas del segle XIII al XIV visqué un dels moments més importants del trànsit de l'Edat mitjana a la moderna. S'hi enfrontaven una visió de la realitat presidida per la Bíblia llegida seguint la interpretació secular dels Pares de l'Església, interessada sobretot a conèixer la periodització de la història, amb els grans trasbalsos dels temps darrers —Anticrist, Judici final— i una altra assedegada de comprendre la realitat d'aquest món i la seva estructura, personificada per l'aristotelisme. Apocalíptica contra Metafísica. En aquest marc, l'explicació que Arnau fa del llibre bíblic de l'Apocalipsi i l'aplicació a la realitat concreta dels segles XIII-XIV es converteix en un dels documents més autèntics per a conèixer com hom es plantejava en aquell moment problemes i opcions de tanta envergadura. Qui llegirà aquesta obra d'Arnau portat per aquest interès no se sentirà defraudat, car no sols hi trobarà tot el cos de doctrina relatiu a la visió arnaldiana de la història, amb tots els seus elements —literalitat de la Bíblia, períodes històrics i llur significació, figures com l'Anticrist o el Papa angèlic—, ans encara molts d'altres extrems que l'ajudaran a comprendre detalls concrets i a col·locar-los en el conjunt de la síntesi arnaldiana.

L'*Expositio* era només accessible, fins ara, a través de sis exemplars manuscrits conservats a la Vaticana, dels quals, fins fa molt poc temps, hom només coneixia els tres indicats al *Repertorium Biblicum Medii Aevi*, de F. Stegmüller (Vat. lat. 5740, Ottob. lat. 536 i Vat. lat. 1305). L'edició de Carreras i Artau i dels seus col·laboradors ha considerat que el primer dels esmentats era el de més autoritat («codici Vaticano latino 5740 auctoritatem maximam tribuimus», pàg. XVIII, i per això llur treball consistí pràcticament a transcriure'l, ho i assenyalant en l'aparat crític les variants dels altres dos. Sense intenció de discutir a fons aquesta predilecció (que, d'altra banda, no sembla encaixar amb els resultats als quals havia arribat la doctoresa Marinelli-Marcacci, si hem de creure R. Manselli,¹ inclinant-se a favor d'Ottob. lat. 536), sí que em cal dir que vaig voler-me fer personalment una idea de les variants dels dos exemplars cercant les del text contingut a Ottob. lat. 536, f. 1^r; només foren tres, amb el resultat següent:

Vat. lat. 5740, fol. 1^a: passibus mediacionis et studii / una de causis
 Ottob. lat. 536, fol. 1^r: passibus meditationis et studii / una de causis
 predictae multiplicatis / plenarie declaratur ex his.
 predictae multiplicatis / plenarie declaratur ex hiis.

El lector pot judicar per ell mateix.

En algun cas, el fet d'haver-se lligat al Vat. lat. 5740 ha conduït a resultats gairebé inexplicables, com és ara a la pàg. 42, lín. 187, on els cinc sentits interiors de l'home porten aquests noms: *imaginatio et exercitatio et memoria et intellectus et ratio*, quan la lectura dels altres testimonis (també de l'Ottob. lat. 536), fol. 24^v, lín. 10-11, tot i que la variant no figuri a l'aparat crític) és: *ymaginacio et estimacio...*; la psicologia medieval coneix una facultat de la sensibilitat interior que anomena *estimativa*, i jo no dubtaria gens de quina era la paraula que en aquest lloc responia a la idea de l'autor. Sobre l'Ottob. lat. 536 afegiré que em sembla encertat de considerar-lo un text copiat en plena persecució anti-espiritual, i m'ho confirma aquest detall: sembla obra de la mateixa mà que escriví la

1. *Spirituali e Beghini in Provenza* (Roma 1959), 57, n. 1.

part cinquena de la *Practica Inquisitionis*, de Bernat Guiu, conservada al Vaticà, Palat. lat. 606, fols. 7-49, obra escrita, com hom sap, entorn del 1325.

Però aquelles i d'altres minúcies (per exemple, la puntuació de la pàg. 61, lín. 274-275, o l'haver, en la pàg. 25, lín. 644, convertit en adjectiu —*mentis ordinatae* — una paraula que sembla adverbi — *ordinate suscipient informationem et taliter eam exponunt...*—) no entelen gens la importància tant de l'empresa general d'editar les obres espirituals d'Arnau com, més en concret, el servei impagable que pot fer l'edició de l'*Expositio super Apocalypsi*; sí que haurien d'esperonar els editors a superar-se, encara, en els altres volums, que hom espera amb ànsia.

Josep PERARNAU

RAMON MUNTANER: *La croada de França contra els catalans*. A cura de RAMON SUMOY. Barcelona, Edicions 62 [1966]. 96 pàgs. («Antologia Catalana», 17.)

El títol d'aquest volumet no correspon ben bé al contingut, selecció dels primers capítols de la Crònica de Muntaner, des del pròleg fins al matrimoni de Jaume II amb Blanca d'Anjou. Els textos són transcrits evidentment de l'edició de l'Editorial Bàrcino.¹ Per dissort, però, hom no ha tingut en compte les nombroses esmenes — sovint considerables — indicades al final del volum IX d'aquesta edició. Això, unit als abundosos errors d'impremta o de modernització ortogràfica — molt vacil·lant —, treu utilitat a aquesta antologia, d'altra banda benvinguda. Unes pàgines d'introducció resumeixen la vida de Muntaner, esbossen l'estructura de la Crònica i en remarquen el valor (a la pàg. 8, hom parla, amb un anacronisme evident, de la «infallibilitat pontificia», acceptada per Muntaner com a «catòlic»).

Josep MASSOT I MUNTANER

JULIO RODRÍGUEZ-PUÉRTOLAS - LLUÍS ALPERA: *Poesia i Societat a l'Edat Mitjana (Estudi i Antologia)*. Palma de Mallorca, Editorial Moll, 1975. 306 pàgs. (Biblioteca «Raixa», 93-94).

L'Editorial Moll de Palma de Mallorca ha inclòs dins la col·lecció «Raixa», adreçada al «sector culte català no especialitzat» (pàg. 38), «més enllà de qualsevol cercle d'especialistes», una «antologia de divulgació» (pàg. 37) de la poesia catalana medieval. Com que anem molt escassos d'antologies de poesia catalana medieval, d'antuvi, siguin quins siguin els criteris de l'antologia i les contingències de la seva realització material, cal felicitar els autors i l'editor per l'esforç i el coratge que hi han demostrat, i agrair-los-el. I ho fem ben de cor.

Ara bé: atès que el llibre duu com a subtítol el mot *estudi* i els autors — ambdós essent professors universitaris — han tingut cura de fer constar quina part corresponia a l'un i a l'altre en la confecció de l'obra,¹ no crec que traïm llurs intencions si l'analitzem en termes de rigorositat.

1. Veg. la recensió de R. GUBERN I DOMÈNECH, *ER*, III (1951-52), 292.

1. En principi, diuen (cf. pàg. 205 i 305) que a Ll. Alpera es deu la tria dels textos i la transcripció (43-203), més les quatre pàgines de presentació (37-40) i el glossari (295-302). La introducció (7-34) i el comentari dels textos (205-294) van signats per J. Rodríguez-Puértolas.